

Олександра ОВСЯНЮК-БЕРДАДІНА

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ПОСЛУГ¹

У статті виокремлено напрямки удосконалення інформаційного супроводу здійснення закупівель послуг за державні кошти та визначені доцільні для використання форми аудиту функціональної підсистеми механізму державних закупівель послуг

Ключові слова: *система державних закупівель послуг, електронні закупівлі, інформаційний інструментарій закупівельного процесу, аудит державних закупівель послуг*

Найскладнішим для вдосконалення і водночас актуальним щодо забезпечення дієвості системи державних закупівель послуг є поліпшення інформаційного інструментарію та аналітичного супроводу здійснення державних закупівель послуг, який проектується у форму здійснення комунікаційних зв'язків між учасниками у процедурній підсистемі механізму державних закупівель послуг за державні кошти. Інформаційний супровід на сучасному етапі функціонування системи таких закупівель демонструє його суттєвий вплив на формування показників ефективності та досягнення принципів конкурентності, прозорості й ефективного використання державних коштів.

Однак практична реалізація удосконалення інформаційного та аналітичного супроводу здійснення державних закупівель послуг на сьогодні не знайшла відображення ні в безпосередньо практичній діяльності замовників послуг за державні кошти, ні в нормативно-правовій базі, що регулює дану систему взаємозв'язків державного та приватного секторів.

Окремі рекомендації щодо вдосконалення інформаційно-аналітичного супроводу здійснення торгів за державні кошти знайшли описані у працях Ткаченко Н. Б., Морозова В. В., Смиричинського В. В. Однак дані автори не

¹ Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу і статистики «Економічний аналіз». – 2011. – Випуск 8. – Частина 2. – С. 407-409

виокремлюють специфіки послуги як предмета закупівлі, і, як наслідок, не диференціюють підходи до її закупівлі та аналізу ефективності.

Вищезазначене значно актуалізує необхідність наукового пошуку та на його основі визначення раціональних підходів до удосконалення інформаційного та аналітичного супроводу здійснення державних закупівель послуг.

Під час закупівлі послуг за державні кошти на рівні організацій-замовників послуг за державні кошти доцільно активніше використовувати інформаційно-аналітичні системи підтримки процесу цих закупівель. Такими можуть бути вже розроблені системи електронного документообігу та супроводу процесів закупівлі “Тендер”, “In TEAM: DOC“, “Megapolis. Засідання“ тощо, основними елементами котрих є, як правило:

- підсистема “планування”, що дає змогу синтезувати всі потреби у послугах як для забезпечення своєї діяльності, так і виконання зовнішніх функцій,
- підсистема “підготовка” та “фіксація результатів”, яка забезпечує електронний реєстр інформації від учасників торгів,
- підсистема “моніторинг”, що є інструментом внутрішнього контролю за умовами дотримання законодавства,
- підсистема “статистика й аналітика”, яка сприяє оперативній та високоякісній підготовці супроводжуваних, звітних, статистичних документів щодо здійснення закупівель послуг за державні кошти,
- підсистема “генерування”, що забезпечує процес прийняття рішень та підготовку складних, масштабних документів, зокрема на етапі формування тендерної документації,
- підсистема “адміністрування”, яка здійснює системний контроль за процесами закупівель та діагностує внесені зміни на будь-якому з етапів торгів.

Основні переваги застосування даних систем проявлятимуться у підвищенні ефективності інформаційного забезпечення організації, створенні єдиного інформаційного простору й комунікаційних каналів, встановленні єдиного стандарту роботи з вхідними та вихідними документами закупівельного процесу

і, як результат, скороченні термінів їх опрацювання. Однак їх головний недолік – незначна диференціація залежно від вибору процедури і предмета закупівлі, тому доцільним є створення й подальше використання інформаційних систем, що враховували б специфіку сервісного продукту та особливості окремих процедур закупівлі.

Оскільки в Україні вже застосовують початкові форми електронних закупівель, котрі проявляються у реалізації пілотних проектів електронного документообігу, функціонуванні електронних ринкових майданчиків, електронного каталогу та електронних систем інформування про торги, для досягнення реального ефекту від їх дії необхідне об'єднання в єдину державну комплексну інформаційну аналітичну систему, яка б, водночас, була складовою суцільної системи інформатизації суспільства. Враховуючи складність реалізації та можливу часову пролонгацію запропонованих змін, вважаємо за необхідне на першому етапі впровадити електронний режим лише від етапу дослідження ринку до укладання договору про закупівлю послуг.

У подальшому доцільне створення умов інформаційного доступу та введення в інтегровану систему координуючих і контролюючих органів у сфері державних закупівель послуг. Ці органи реалізовували б свої функції на будь-якій із стадій закупівельного процесу. Таким чином, дія запропонованих елементів інформаційної підсистеми механізму державних закупівель послуг може бути реалізована лише при завершенні формування цілісного рівня електронного уряду в країні. На нинішньому етапі переходу від додаткового до інтерактивного рівня електронного уряду найсуттєвішою передумовою повноцінного застосування інформаційного інструментарію є заборона використання приватних інформаційних систем із штучно створеним монопольним становищем у системі державних закупівель послуг.

Практика застосування інформаційного інструментарію в механізмі державних закупівель послуг зарубіжних країн дала нам змогу згрупувати наступний перелік його форм, впровадження яких, враховуючи сучасні

світові тенденції розвитку бізнесу, є об'єктивно необхідним процесом (див. табл. 1).

Однак слід визначити можливі перешкоди щодо застосування цих форм, які, пов'язані, насамперед, із наявністю значного обсягу складних, спеціалізованих послуг, для яких вони можуть відігравати лише допоміжну роль при закупівлі послуг за державні кошти.

Таблиця 1

Інноваційні форми інформаційного інструментарію механізму державних закупівель послуг

Форма реалізації	Зміст реалізації
Динамічна закупівельна система	Електронний процес для закупівлі стандартних видів послуг для яких є постійно діючий ринок і стандартизованість технічних специфікацій
Електронний аукціон	Повторюваний процес представлення нових цін при закупівлі стандартних видів послуг для автоматичної їх оцінки і ранжування
Галузеві торгові майданчики	Електронний процес закупівлі послуг у межах певного сервісного продукту або окремої сфери економіки
Криптографія	Застосування шифрувальної системи, що охоплює алгоритми секретних параметрів кодування відкритої інформації
Системи масових електронних платежів	Створення загальнодержавної багатоємнітної платіжної системи, учасниками якої є практично всі інституційні одиниці економічної системи

Перспективним інструментом забезпечення ефективного функціонування механізму державних закупівель послуг є адміністративний аудит. Невідпрацьованість форм застосування аудиту таких закупівель актуалізує необхідність систематизації основних принципів, видів аудиту та етапності його проведення. Законодавче посилення контрольної зовнішньої функції процесу закупівель послуг за державні кошти з одночасним його регулятивним ускладненням зумовлює об'єктивну необхідність нагляду з боку незалежних організацій для своєчасного виявлення відхилень від норм застосування процедурної підсистеми і принципів раціонального використання державних коштів. Аудит у системі державних закупівель послуг має бути побудований комплексно і враховувати особливості процедури закупівлі послуги, якість останньої, правильність проведених платежів тощо (див. табл. 2).

Пропоновані напрямки аудиту державних закупівель послуг

Види та форми аудиту	Зміст реалізації
Аудит економії	Контроль за відповідністю вартості ресурсів, що були використані в процесі закупівлі послуг у напрямку можливої мінімізації з одночасним забезпеченням високої якості закупаюваного сервісного продукту
Аудит продуктивності	Дослідження співвідношення між кількістю та якістю отриманих послуг і ресурсів, використаних для отримання результатів
Аудит ефективності	Дослідження відповідності показників між очікуваним і реальним результатами процесу закупівлі
Аудит на відповідність вимогам	Дослідження застосованих процедур закупівель послуг для визначення їх відповідності умовам, правилам і законам
Аудит фінансової звітності	Перевірка звітності про здійснені процедури закупівлі послуг на відповідність правилам бухгалтерського обліку та оформлення звітності процедур державних закупівель послуг
Спеціальний аудит	Перевірка окремих процедур закупівлі послуг щодо дотримання норм і правил, правильності укладання контрактів
Антикорупційний аудит	Експертиза правильності та неупередженості закупівель послуг за державні кошти

Використання запропонованих видів аудиту державних закупівель послуг має стати відправною точкою для комплексної оцінки ефективності державних закупівель послуг та, з іншого боку, може контролювати цей процес, оскільки значна частина його показників водночас є вихідними даними для запропонованої комплексної оцінки. Значна невідповідність отриманих результатів і даних зовнішнього оцінювання може слугувати індикатором системних проблем процесу закупівель послуг за державні кошти, причини яких діагностуються за допомогою інструментів внутрішньоорганізаційного контролю закупівельної діяльності.

Також доцільним є введення аудиту функціональної підсистеми механізму державних закупівель послуг як комплексу заходів перевірки відповідності запланованого переліку послуг для здійснення господарської чи управлінської діяльності організації, що базуватиметься на таких стандартах контролю:

- фінансова відповідність процедури закупівлі (проведення додаткових розрахунків для визначення необхідної кількості послуг та їх вартості на основі середньо ринкової ціни);

- раціональність прийнятих управлінських і адміністративних рішень у процесі закупівлі послуг за державні кошти (оцінка відповідності процедури закупівлі послуг річному плану та рішенням про застосування відповідної процедури);
- відповідність тендерної документації у частині формулювання кваліфікаційних характеристик, технічних специфікацій, методик оцінки та проекту договору вимогам законодавства;
- відповідність подання і розкриття тендерних пропозицій (оформлення протоколу розкриття тендерних пропозицій згідно з рекомендованою методикою оцінки, правомірність відхилення тендерних пропозицій);
- об'єктивність визначення переможця (вивчення основних умов тендерної пропозиції й алгоритму оцінки фінансових, технічних та виробничих можливостей переможця щодо надання послуг необхідного обсягу і належної якості);
- своєчасність акцепту тендерної пропозиції та укладення договору (відповідність вимог щодо інформування про результати торгів, терміну акцепту та укладеного договору умовам акцептованої тендерної пропозиції);
- відповідність звітності вимогам та формі, що затвердив уповноважений орган у сфері державних закупівель.

Завершальним етапом впровадження запропонованих форм аудиту має бути підбиття підсумків, що для дотримання принципів відкритості та прозорості закупівель послуг за державні кошти оприлюднюються та публікуються у спеціалізованих виданнях. Враховуючи масштабність і багатоаспектність внутрішньої контрольної діяльності, здійснення державних закупівель послуг за державні кошти і за умови повторюваності закупівельних процедур, залучення аудиторських організацій, аналогічно до придбання консультаційних послуг, також може підпадати під дію тендерного законодавства. Таким чином, це актуалізує необхідність підвищення нижньої початкової вартісної межі застосування процедур

закупівель послуг, а у випадку застосування системи державних закупівель – використання тільки вдосконалених елементів процедурної підсистеми з врахуванням якісних параметрів надання послуги.

Виокремлені для удосконалення напрямки інформаційного та аналітичного супроводу здійснення державних закупівель послуг вимагають подальших наукових пошуків щодо оптимального методичного забезпечення запропонованих ітерацій.

Література

- 1. Б'юкенен Дж. М., Масгрейв Р.А. Суспільні фінанси і суспільний вибір: два протилежні бачення держави: [пер. з англ.] / Дж. М. Б'юкенен, Р.А.Масгрейв. – К.: Видавничий дім „КМ Академія”. – 2004. – 175 с.*
- 2. Вовк В.М., Дрогомирецька З.Б. Основи системного аналізу: [навчальний посібник] / В.М.Вовк, З.Б. Дрогомирецька. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 248с.*
- 3. Кондаурова Н.Е. Внешний контроль эффективности бюджетных расходов на уровне муниципальных образований / Н.Е. Кондаурова// Региональная экономика: теория и практика. – 2005. – №2(17). – С.19.*
- 4. Кравченко Л. Аудит та оцінка ефективності державних закупівель / Л.Кравченко // Державні закупівлі України. – 2007. – №7. – С. 24–27.*
- 5. Ковальчук Т. Бізнес та Інтернет – нові аспекти розвитку / Т. Ковальчук // Державні закупівлі України . – 2004. – №9. – С.24 – 29.*

Овсянюк-Бердадіна Олександра Федорівна, к.е.н., доцент кафедри менеджменту організацій та інноваційного підприємництва ТНЕУ